

Islamic Republic of Iran and International System: Challenges and Solutions

Yahya Fozi*

Mohammad Mahmoudikia**

Abstract

Given the continuing challenge in the relationships between Iran and the centers of power in the international system, especially the United States, this study seeks to answer the question of what are the fundamental elements that shape and perpetuate this challenging situation in Iran-international relations? For this purpose, using the thematic analysis method, the existing literature was examined and all existing works in the field of research, such as books, articles and doctoral thesis, were examined, which according to three indicators of subjectivity and thematic relationship, the scientific validity of the authors as well as the scientific validity of the place of publication, 17 research works were selected and studied.

The findings of this study indicate that the basic components of the challenge situation producer are the three areas of discourse, actions and the challenge management; Among these, That discourses, and in particular the opposition of the two American hegemonic discourses, to the discourse of anti-domination resistance by the Islamic Revolution's discourse, are among the most important factors in this

* Professor of Political Science, Institute of Humanities and Cultural Studies (Corresponding Author),
fozi@ihcs.ac.ir

** Assistant professor at research institute for imam khomeini and islamic revolution,
mahmoodikia@ri-khomeini.ac.ir

Date received: 03/11/2020, Date of acceptance: 02/05/2021

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

challenge. It is possible to manage this challenge at the superficial levels with challenge management models in order to reduce threats and increase opportunities.

Keywords: Islamic Republic of Iran, International System, Challenge, Strategy, Content Analysis.

جمهوری اسلامی ایران و نظام بین الملل:

چرایی چالش‌ها و راه‌بردها

یحیی فوزی*

محمد محمودی کیا**

چکیده

باتوجه به تداوم وضعیت چالش در روابط ایران و کانون‌های قدرت در نظام بین‌الملل به‌ویژه آمریکا، تحقیقات و پژوهش‌های متعدد و گسترده‌ای درخصوص تبیین وضعیت ایران و نظام بین‌الملل وجود دارد که این حجم انبوه از تحلیل‌ها ضرورت یک فرامطالعه و یک پارچه‌سازی برای رسیدن به هسته مشترک آن‌ها را الزامی می‌سازد و این پژوهش به دنبال ترکیب یافته‌های قبلی و نگاهی جدید و جامع‌تر به این چالش است و سؤال اصلی در این پژوهش به این قرار است که پدیده وضعیت چالشی نظام بین‌الملل با ایران در یافته‌های پژوهشی پژوهش‌گران ایران چگونه بازنمایی شده است؟ برای پاسخ به این سؤال، با رویکردی لایه‌ای به پدیده چالش مذکور و بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون به بررسی ادبیات موجود پرداخته شده و کلیه آثار موجود در حوزه موضوعی تحقیق اعم از کتاب، مقاله، و رساله دکتری مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش حکایت از آن دارد که مؤلفه‌های بنیادین تولیدکننده وضعیت چالش عبارت‌اند از: سه حوزه گفتمان‌ها، اقدامات، و مدیریت چالش‌ها که گفتمان‌ها و به‌صورت خاص تقابل دو گفتمان سلطه‌طلبانه آمریکایی با گفتمان مقاومت ضدسلطه از سوی گفتمان انقلاب اسلامی از مهم‌ترین عوامل این چالش

* استاد علوم سیاسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
fozi@ihes.ac.ir

** استادیار گروه اندیشه سیاسی در اسلام، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، تهران، ایران
mahmoodikia@ri-khomeini.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۱۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۲

به حساب می‌آیند. بر این اساس، مبتنی بر این یافته‌ها هرچند امکان مدیریت این چالش در سطوح روئین و با الگوهای مدیریت چالش در خصوص کاهش تهدیدات و افزایش فرصت‌ها وجود دارد، اما آینده چالش بین‌المللی ایران به دلیل ظرفیت تقابل گفتمانی تداوم خواهد یافت.

کلیدواژه‌ها: جمهوری اسلامی ایران، نظام بین‌الملل، چالش، راه‌کار، تحلیل مضمون.

۱. مقدمه و بیان مسئله

چالش‌ها در سیاست خارجی ایران به‌عنوان یک واقعیت سیاسی در چهار دهه گذشته تداوم داشته که مصادیق آن را می‌توان در مواردی هم‌چون نوع مواجهه کشورهای قدرت‌مند نظام بین‌الملل و مجامع بین‌المللی با انقلاب ایران، موضوع سفارت آمریکا در تهران، فشارهای بین‌المللی در دوران جنگ ایران و عراق، موضوع چالش برانگیز پیوستن ایران به کنوانسیون‌های بین‌المللی، و انتقادات از ارزش‌ها و نرم‌های حاکم بر نظام بین‌الملل هم‌چون حقوق بشر، بحث انرژی هسته‌ای، تحریم اقتصادی گسترده ایران، نوع روابط با کشورهای غربی و آمریکا، تأثیرپذیری روابط و ایجاد ائتلاف با کشورهای منطقه از روابط با قدرت‌های بزرگ، و ... مشاهده کرد. این چالش‌ها با روی کار آمدن ترامپ در آمریکا و خروج از برجام و تحریم همه‌جانبه ایران تشدید شد که این اقدام آمریکا تبعیت بخش مهمی از کشورها را به‌هم‌راه داشت و این کشور، با استفاده از ابزارهای مذکور و قدرت بلامنزاع خود در این نظام، تحریم و فشار بر ایران را تشدید کرده است و به‌شکل دستوری با کشورهای دیگر برای پیروی از این تحریم‌ها برخورد می‌کند که تداوم این روند تهدیدی جدی برای امنیت و توسعه کشور شد. با توجه به مباحث مذکور، سؤال از چرایی تداوم این چالش‌ها و آینده آن مسئله جدی برای ایران امروز است که برای فهم و تبیین چرایی تداوم این روند چالشی محققان مختلف تلاش کرده‌اند به صورت‌بندی مسئله با رویکردهای مختلفی پردازند. در این راستا، تحقیقات و پژوهش‌های متعدد و گسترده‌ای در خصوص تبیین وضعیت ایران و نظام بین‌الملل انجام شده که هرکدام با نگاهی متفاوت به بررسی یکی از جوانب و یا مؤلفه‌های تأثیرگذار در پیدایش وضعیت چالش هم‌چون تأکید بر کارگزاران، ساختارها، و یا گفتمان‌ها می‌پردازند که این حجم انبوه از تحلیل‌ها ضرورت یک فرامطالعه و یک پارچه‌سازی برای رسیدن به هسته مشترک آن‌ها را الزامی می‌سازد تا بتوان مبتنی بر این فهم جامع، شناخت اجماعی و جامعی از این چالش را به‌دست آورد و

راه‌کارهای مناسب برای چگونگی مدیریت و حل آن ارائه داد. لذا، این پژوهش به دنبال ترکیب یافته‌های قبلی و نگاهی جدید و جامع‌تر به این چالش است و سؤال اصلی در این پژوهش به این قرار است که پدیده وضعیت چالشی نظام بین‌الملل با ایران در یافته‌های پژوهشی پژوهش‌گران ایران چگونه بازنمایی شده است؟ برای پاسخ به این سؤال این پژوهش می‌کوشد تا ضمن شناسایی و بررسی پژوهش‌های موجود و ترکیب آن‌ها در یک شبکه مضمونی به فهم جامع‌تری از پدیده موردنظر برسد و چشم‌انداز و راه‌بردهای برون‌رفت از آن را ترسیم کند.

۲. رویکرد و روش پژوهش

رویکرد این پژوهش تحلیل لایه‌ای است که متعلق به سنت آینده‌پژوهی انتقادی است. اصولاً در حوزه علوم انسانی پدیده‌ها عمدتاً لایه‌های مختلفی را دارا می‌باشند و لذا برای شناخت جامع آن‌ها نیازمند تحلیل لایه‌ای هستیم. در این رویکرد، تبیین و تحلیل واقعیات موجود نیازمند تحلیل لایه‌های مختلف مؤثر در آن است و تلاش می‌کند برای سطوح مختلف آن واقعیت صورت‌بندی جدیدی از واقعیات‌ها و روندهای موجود ارائه دهد (Inayatullah 2004: 17).

روش پژوهش انتخاب‌شده برای این پژوهش و تحلیل داده‌ها روش تحلیل مضمون است. تحلیل مضمون روشی است که هم برای بیان واقعیت و هم برای تبیین آن به کار می‌رود. البته، به دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیش‌تر توجه شود و به همین دلیل، تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی دقت و زمان بیش‌تری طلب می‌کند. اگرچه انعطاف‌پذیری مزیت تحلیل مجموعه است، اما می‌تواند باشد، زیرا رهنمودهای خاصی برای تحلیل‌های سطح بالاتر عرضه نمی‌کند. از این رو، پژوهش‌گر اغلب ناچار است خودش تصمیم بگیرد که بر چه چیزی در داده‌ها تمرکز کند.

تحلیل مضمون به روش‌های گوناگونی قابل اجرا و استفاده است. در تحلیل مضمون، چهار روش «قالب مضامین»، «تحلیل مقایسه‌ای»، «ماتریس مضامین»، و «شبکه مضامین» مرسوم است (عابدی جعفری ۱۳۹۰: ۱۷۲) که در این پژوهش از شیوه چهارم یعنی شبکه مضامین استفاده شده است.

شبکه مضامین (thematic network) روش مناسبی در تحلیل مضمون است که «آتراید-استیرلینگ» (Attride-Stirling) آن را توسعه داد. شبکه مضامین براساس روندی مشخص صدق قضایای پدیده را از متن بیرون می‌کشد (مضامین پایه)، سپس، با دسته‌بندی این مضامین پایه‌ای و تلخیص آن‌ها به اصول مجردتر و انتزاعی‌تر دست پیدا می‌کند. به این مضامین، مضامین سازمان‌دهنده گفته می‌شود. در گام سوم، این مضامین عالی در قالب فرامقولات محوری گنجانده می‌شوند و به صورت مضامین حاکم بر کل متن درمی‌آیند. سپس، به صورت نقشه‌های شبکه تارنما رسم و مضامین برجسته هر یک از این سه سطح هم‌راه با روابط میان آن‌ها نشان داده می‌شوند. برخلاف روش قالب مضامین، شبکه‌های مضامین به صورت گرافیکی و شبیه تارنما نشان داده می‌شوند تا تصور وجود هرگونه سلسله‌مراتب در میان آن‌ها از بین برود و باعث شناوری مضامین شود و بر وابستگی و ارتباط متقابل میان شبکه تأکید شود. در این نوع تحلیل، سعی بر این است که از مضامین پایه‌ای، که آشکار و مصرح هستند، به سوی مضامین انتزاعی‌تر و کلی‌تر حرکت شود تا به مضمون (یا مضامین) اصلی متن دست پیدا کنیم.

۳. تحلیل ابعاد چالش

اگر مؤلفه‌های نظام بین‌الملل را در سه مؤلفه دولت-ملت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، و قواعد و نرم‌های بین‌المللی خلاصه کنیم، مطالعه تحولات سیاست خارجی ایران طی چهار دهه گذشته نشان می‌دهد که باید گفت که ابعاد چالشی، که به عنوان چالش ایران با نظام بین‌الملل خوانده می‌شود، در عرصه دولت‌ها، عمدتاً چالش بین ایران و آمریکا و در عرصه مؤلفه‌های دیگر چالش در دو حوزه هسته‌ای و حقوق بشر بوده است که در توضیح این بحث می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

در تحلیل ابعاد چالش در سطح اول یعنی روابط ایران با دولت‌های عضو نظام بین‌الملل می‌توان گفت روابط جمهوری اسلامی ایران طی چهار دهه گذشته روابط متعارف و درحال گسترشی با عمده کشورهای متوسط و کوچک داشته است و چالش مستمر و غیرمتعارفی را شاهد نبوده‌ایم. و برخی چالش‌های مقطعی نیز امری گذرا و موقتی بوده که با مدیریت معمولاً حل شده یا قابل حل بوده است. به عبارت دیگر، روابط خارجی ایران تحکیم و تقویت روابط با کشورهای مختلف براساس ایجاد رابطه‌ای برابر و فارغ از سلطه‌طلبی بوده است. روابط ایران با کشورهای مسلمان غیرعرب منطقه در این سال‌ها عمدتاً در

عرصه اقتصادی و برخی همکاری‌های سیاسی تداوم یافت. روابط با کشورهای عربی نیز با وجود برخی اختلافات و تنش‌ها همواره قابل‌مدیریت بوده و به چالشی ممتد تبدیل نشده است. روابط با پاکستان، ترکیه، و افغانستان و کشورهای جداشده از شوروی در سال‌ها پس از جنگ عمدتاً مبتنی بر گسترش روابط اقتصادی بود. همکاری‌های سیاسی و فرهنگ نقش کم‌رنگ‌تری را ایفا می‌کرد. روابط با کشورهای شرق آسیا مانند مالزی و اندونزی به‌خصوص در سال‌های بعد از جنگ نسبتاً گسترش یافت و وضعیت مطلوب‌تری داشت. ایران همواره تلاش کرده تا روابط با کشورهای کوچک و متوسط غیرمسلمان را گسترش دهد و در این راستا، با تقویت روابط خود با کشورهای غیرمتعهد کوشید در آفریقا و آمریکای لاتین مانند ونزوئلا و بولیوی و ...، روابط خود را گسترش دهد که این وضعیت روند غالب در روابط ایران با اکثریت کشورهای عضو نظام بین‌الملل بوده است.

در روابط ایران با دولت‌های بزرگ نیز با وجود برخی تنش‌ها ایران روابط متعارفی با دولت‌های اروپایی و چین و روسیه داشته است. لذا، می‌توان گفت که در عرصه دولت‌ها چالش اصلی ایران با دولت آمریکا بوده است، اما به دلیل قدرت و جایگاه آن کشور این سطح از چالش از بیش‌ترین اهمیت برخوردار است و تأثیر خود را در عرصه دیگر چالش‌ها نیز بر جای گذارده است و آن را جوهره واقعی چالش موسوم به چالش ایران و نظام بین‌المللی باید دانست که چالش بین ایران و قدرت حاکم بر رأس نظام بین‌الملل موجود است.

سطح دوم ابعاد چالش یعنی چالش با سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی نیز تنها در برخی موضوعات مشهود است، اما فضای حاکم بر رابطه ایران با این سازمان‌ها عمدتاً مبتنی بر تعامل و همکاری بوده است و مورد مهم را می‌توان موضوع هسته‌ای ایران دانست که در تعامل ایران با شورای امنیت سازمان ملل و آژانس بین‌المللی اتمی درخصوص موضوع فناوری هسته‌ای ایران می‌توان این چالش را مشاهده کرد که طی دو دهه اخیر تشدید شده است، به طوری که آنان مکرر با اظهار نگرانی از اشاعه سلاح‌های هسته‌ای و تهدید صلح و امنیت موجود در منطقه و جهان تلاش می‌کنند از عدم دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای مطمئن شوند و ایران هم طی سال‌های گذشته و در مذاکرات مختلف و در نهایت در قالب برجام تلاش نمود به این نگرانی‌ها خاتمه دهد. اما بعد از برجام و با خروج آمریکا این روند دچار مشکل شد و چالش هسته‌ای به چالش بین‌المللی ایران و آمریکا تبدیل شد.

سومین سطح چالش، که از سطح اول محدودتر است، چالش با برخی هنجارهای مسلط بر نظام بین‌المللی و به‌صورت خاص چالش در موضوع حقوق بشر است و طرف‌های مقابل ایران عمدتاً کشورهای اروپایی و آمریکایی‌اند و لذا دامنه و حیطه آن محدودتر از چالش پیشین است و همه اعضای شورای امنیت را در بر نمی‌گیرد، هرچند شورای حقوق بشر سازمان ملل اعضای دیگر نیز دارد که می‌تواند فضاسازی گسترده‌ای علیه ایران با ادعای نقض حقوق بشر ایجاد کند و تاکنون نیز بر این اساس تحریم‌هایی را علیه ایران شکل داده است.

۴. تحلیل مضمون یافته‌های پژوهشی پیرامون چرایی تداوم چالش‌های مذکور

همان‌طور که بیان شد، تحقیقات و پژوهش‌های متعدد و گسترده‌ای درخصوص تبیین وضعیت ایران و نظام بین‌الملل انجام شده که این حجم انبوه از تحلیل‌ها ضرورت یک فرامطالعه و یک پارچه‌سازی برای رسیدن به هسته مشترک آن‌ها را الزامی می‌سازد و در این پژوهش، برای این منظور کلیه آثار پژوهشی مرتبط اعم از کتاب، پایان‌نامه، رساله، و نیز مقاله از پایگاه‌های نمایه‌سازی تخصصی هم‌چون خانه کتاب، ایران‌داک، پرتال جامع علوم انسانی، نورمگز، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، و مگیران موردشناسایی قرار گرفت که براساس سه شاخص میزان سنخیت و ارتباط موضوعی، اعتبار علمی نویسندگان، و نیز اعتبار علمی محل نشر (نشریات علمی - پژوهشی و یا انتشارات تخصصی) غربال شد و درنهایت هفده اثر پژوهشی شامل کتاب، رساله مقطع دکتری، و مقاله درخصوص چرایی چالش‌های نظام بین‌الملل با جمهوری اسلامی ایران انتخاب شد و مضامین پایه‌ای، سازمان‌دهنده، و فراگیر آن استخراج و مبتنی بر آن، شبکه مضامین مربوطه طراحی شد که نتایج و یافته‌ها به شرح زیر است:

جمهوری اسلامی ایران و نظام بین‌الملل: ... (یحیی فوزی و محمد محمودی کیا) ۱۴۳

جدول ۱. فهرست مقالات و کتب منتشره حول موضوع پژوهش
(در این جدول، کتاب‌ها با کد B، مقالات با کد A، و رساله‌ها با کد T مشخص شده‌اند)

کد	عنوان کتاب/ مقاله	نویسنده	محل نشر	سال نشر / دفاع
A1	ایران و نظام بین‌الملل	محمود سریع‌القلم	فرهنگ توسعه	۱۳۷۳
A2	نظام بین‌الملل و جمهوری اسلامی ایران	سیدحسین امین	نامه پژوهش	۱۳۷۸
A3	انقلاب اسلامی ایران و نظام بین‌الملل	اصغر افتخاری، محمدرضا دهشیری، و محمدرضا مجیدی	اندیشه انقلاب اسلامی	۱۳۸۱
A4	انقلاب اسلامی، نظام بین‌الملل، و نظریه انتقادی	عنایت‌الله یزدانی، داریوش قاسمی، و صفی‌الله شاه‌قلعه	دانش سیاسی	۱۳۹۰
A5	سیاست خارجی ایران و نظام بین‌الملل کنونی	سیدمهدی حسینی	اطلاعات سیاسی و اقتصادی	۱۳۸۵
A6	انقلاب اسلامی ایران و بازتاب آن بر نظام بین‌الملل	محمدباقر خرم‌شاد	اندیشه سیاسی در اسلام	۱۳۹۷
A7	انقلاب اسلامی ایران و نظام اقتصاد سیاسی بین‌المللی جدید	ابوذر فتاحی‌زاده، اشرف امینی، و سیدمجتبی تقوی‌نژاد	تحقیقات سیاسی و بین‌المللی	۱۳۸۹
A8	انقلاب اسلامی ایران و نظام بین‌الملل موشکافی در طیف هم‌سویی تا تعامل	عباس ملکی	مطالعات انقلاب اسلامی	۱۳۸۴
A9	ساختار نظام بین‌الملل و چگونگی برخورد با قدرت هسته‌ای ایران و رژیم صهیونیستی	جلال ترکاشوند و بهرام مرادی	مدیریت نظامی	۱۳۹۰
A10	انقلاب اسلامی و نظام بین‌الملل و آینده غرب	مصطفی ملکوتیان	مطالعات انقلاب اسلامی	۱۳۸۹
A11	انقلاب اسلامی ایران و تحولات نظام بین‌الملل؛ از نظریه تا عمل	غلام‌رضا کریمی	اندیشه سیاسی در اسلام	۱۳۹۷
A12	انقلاب اسلامی و صورت‌بندی گفتمان قدرت در نظام بین‌الملل	سیدجلال دهقانی فیروزآبادی و علی‌رضا اسماعیلی مازگر	مطالعات انقلاب اسلامی	۱۳۹۵
B1	آینده نظام بین‌الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	منوچهر محمدی	انتشارات وزارت امور خارجه	۱۳۹۰
B2	چهارچوبی تحلیلی برای بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	روح‌الله رضائی	نشر نی	۱۳۹۴
B3	تحولات نظام بین‌الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	محمد ستوده	انتشارات کمال ایمان	۱۳۸۶
T1	عوامل مؤثر بر نوع تعامل و تقابل ایران با ساختار نظام بین‌الملل (بررسی دوره قاجار، پهلوی، و جمهوری اسلامی)	سیداحمد موسوی	دانشگاه یاسوج	۱۳۹۷
T2	ساختار نظام بین‌الملل و سیاست خارجی آمریکا نسبت به جمهوری اسلامی ایران پس از جنگ سرد	مهدی حسینی متین	دانشگاه تهران	۱۳۸۷

جدول ۲. تحلیل مضمون

مضمین پایه‌ای	مضمین سازمان‌دهنده	کد مقاله / کتاب
- عدم برخورد واقع‌بینانه با ماهیت پیچیده نظام قدرت بین‌الملل - پیچیده‌بودن نظام بین‌الملل و عدم ابتنای آن بر اخلاق	- تأکید بر فهم غیرواقع‌بینانه از روابط قدرت در نظام بین‌الملل	A1
- عدم برخورداری از زبان دیپلماتیک برای تعامل مؤثر با جهان	- ضعف دیپلماسی	
- ضعف ارتباط سیاست خارجی با سیاست داخلی در ایران	- عدم انسجام سیاست‌گذاری در ایران	
- نظام ایرانی نظامی دین‌باور و ارزش‌محور است، در نتیجه با نظام بین‌الملل، که مشروعیت خود را از دین و اخلاق دینی کسب نمی‌کند، از درون در تضاد و تقابل است. - تفکر هم‌نوایی دین و سیاست، در تقابل با اندیشه سکولاریسم غرب قرار دارد.	- تفاوت ارزش‌های انقلاب اسلامی و نظام بین‌الملل	A2
- آرمان برپایی امت اسلامی به‌عنوان هدف غایی اندیشه سیاسی اسلامی در تقابل با آرمان جهانی‌شدن غرب است.	- تفاوت در اهداف غایی	
- وجود برخی معیارهای دوگانه در زمینه حقوق بشر موجب بروز چالش در روابط فی‌مابین ایران و غرب شده است.	- برخورد دوگانه غرب با ایران	
- حمایت ایران از جنبش‌های رهایی‌بخش موجب طرح اتهام حمایت از تروریسم را فراهم کرده است.	- حمایت ایران از جنبش‌های اسلامی	
- غرب در تلاش است تا با بهره‌گیری از فشارهای دیپلماتیک و رسانه‌ای، نظام دینی حاکم بر ایران را ناکارآمد نشان دهد و از همین رو، بحران مشروعیت را برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد نماید.	- اقدامات خصمانه غرب علیه ایران	A3
- قدرت‌های هژمون تمایل بسیاری دارند تا هرگونه مانعی در مسیر پیشینه‌سازی قدرت خود را در منطقه از میان بردارند.	- تلاش غرب برای جلوگیری از ظهور قدرت‌های هژمون مستقل در منطقه	
- لیبرال-دموکراسی غرب در تقابل با ایدئولوژی اسلامی قرار دارد. این تقابل عرصه جدی‌ای از چالش میان ایران و نظام بین‌الملل را شکل می‌دهد.	- تفاوت در نظام باورها و ارزش‌ها	
- انقلاب اسلامی ساختار و کارکرد نظام بین‌الملل را به‌چالش طلبیده و در پی جای‌گزین‌ساختن حقیقت، اخلاق، و دیانت در ساختار نظام بین‌الملل است.	- تلاش ایران برای تغییر در ارزش‌های نظام بین‌الملل	A4
- رویکرد سیاست خارجی ایران بیش از آن‌که بر تحولات محیط بین‌الملل استوار باشد، از ضرورت‌های ایدئولوژیک مایه می‌گیرد.	- ایدئولوژیک‌بودن سیاست خارجی ایران	A5
- حضور قدرت‌های متخاصم در منطقه خاورمیانه موجب تحدید کنش سیاست خارجی ایران شده است.	- اقدامات خصمانه کشورهای غربی علیه ایران	A6

جمهوری اسلامی ایران و نظام بین‌الملل: ... (یحیی فوزی و محمد محمودی کیا) ۱۴۵

کد مقاله / کتاب	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
	- پروژه اسلام‌هراسی، ایران‌هراسی، و شیعه‌هراسی نظام‌مند و مستمر موجب بروز چالش برای کنش سیاست خارجی ایران شده است.	- تهدیدپذیری غرب از ایران
	- عدم کارآیی نظام دیوانی کشور موجب بروز برخی از چالش‌های شده است.	- ضعف دستگاه دیپلماسی کشور
	- خروج ایران از اردوگاه غرب در پی پیروزی انقلاب اسلامی که در نتیجه آن غرب تلاش می‌کند وضعیت را تاحد ممکن به شکل سابق برگرداند.	- اقدامات خصمانه غرب علیه ایران
	- جمهوری اسلامی ایران در صدد تعقیب و پیاده‌سازی یک نظم جدید در نظام بین‌الملل است.	- اقدامات ایران علیه نظم حاکم بین‌المللی
A7	- ایجاد بلوک یا بلوک‌های تاریخی ضد هم‌مون توسط جمهوری اسلامی ایران	- رویکرد و اقدامات ضد هم‌مونیک نظام سلطه توسط ایران
A8	- دیپلماسی ضعیف، محافظه‌کار - یکی از علل عدم موفقیت‌ها وضعیت وزارت امور خارجه برای پیش‌برد اهداف سیاست خارجی است.	- ضعف دیپلماسی
	- رویکرد بدبینانه تصمیم‌گیران و مجریان	- رویکرد بدبینانه تصمیم‌گیران سیاست خارجی
A9	- عدم تطابق دیدگاه‌ها نسبت به منطق کنش در عرصه بین‌المللی موجب بروز چالش شده است.	- تسلط منطق هم‌مونیک غرب در عرصه تحولات نظام بین‌الملل
A10	- تلاش غرب برای جلوگیری از قدرت‌مندشدن ایران	- اقدامات خصمانه غرب علیه ایران
A11	- ایران با وفاداری به ارزش‌ها و اصول انقلاب اسلامی هم‌چنان به دنبال برهم‌زدن ساختارهای ظالمانه ناعادلانه نظام بین‌الملل و ارائه بدیل موردنظر خود است. - آمریکا در پی فشارهای بیرونی به‌ویژه اسرائیل در صدد تغییر رفتار سیاسی ایران در منطقه است.	- تفاوت‌های آرمانی و تلاش ایران برای برهم‌زدن ساختار ظالمانه و ناعادلانه نظام بین‌المللی موجود
	- آمریکا برای جبران تحقیر ملی و بین‌المللی ناشی از اشغال سفارت خود در تهران از هیچ تلاشی برای تغییر بنیادین رفتار ایران فروگذاری نمی‌کند.	- اقدامات خصمانه کشورهای غربی علیه ایران و نقش چالش‌های تاریخی ایران و آمریکا

کد مقاله / کتاب	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
	- ایران وارد جرگه ارزش‌ها و معیارهای دموکراسی غربی و بازار آزاد جهانی نخواهد شد، بلکه نظام جمهوری اسلامی بر ایدئولوژی اسلامی خود تأکید خواهد کرد.	- تفاوت ارزشی و آرمانی
	- جمهوری اسلامی در صدد آن است تا خود را یک قدرت منطقه‌ای فعال و مؤثر و حتی به صورت قدرت هژمون در منطقه خاورمیانه ارتقا بخشد.	- تلاش ایران برای تقویت قدرت منطقه‌ای خود
	- تقابل انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی با نظام بین‌الملل به‌ویژه قدرت برتر آن یعنی آمریکا یک سیاست اصولی و پایدار است.	- تسلط گفتمان مبارزه با هژمونی آمریکا توسط ایران
A12	- تفاوت گفتمانی اسلام سیاسی در ایران با دو گفتمان هژمون در عرصه بین‌الملل یعنی کمونیسم و لیبرالیسم منشأ چالش است.	- تفاوت گفتمانی اسلام سیاسی با مکاتب رقیب
	تعارض در مبانی قدرت میان دو اردوگاه مستکبران (قدرت سخت به‌عنوان قدرت اصلی و قدرت نرم در خدمت قدرت سخت) و سلطه‌ستیزان (قدرت نرم به‌عنوان قدرت اصلی و قدرت سخت مکمل و در خدمت قدرت نرم)	- تبیین گفتمان قدرت سلطه‌محور با گفتمان سلطه‌ستیز
B1	تفاوت در مبانی فکری و اندیشه‌ای (تقابل ماتریالیسم، سکولاریسم، لیبرالیسم، و ناسیونالیسم با دین‌گرایی، اسلام‌گرایی، الهیات رهایی‌بخش، و مردم‌سالاری مبتنی بر معنویت، اخلاق، و عدالت)	- اختلاف در مبانی فکری
	تعارض در اهداف (اردوگاه سلطه‌گران به دنبال حفظ، تداوم، و گسترش سلطه و استثمار جوامع هستند، در حالی که اردوگاه سلطه‌ستیزان به دنبال تقابل و رهایی از هر نوع سلطه هستند)	- تعارض در اهداف
	- تفاوت در ارزش‌ها، فرایندها، ابزارها، راه‌بردها، و سبک‌های سیاست خارجی ایران و قدرت‌های هژمون نظام بین‌الملل	- تفاوت در نظام ارزشی ایران و نظام بین‌الملل
	- ایران به دنبال آزادی عمل یا بهینه‌سازی آزادی کنش خود در نظام بین‌الملل است.	- استقلال‌طلبی در عرصه سیاست خارجی
B2	- وجود سمت‌گیری‌های متعارض در سیاست خارجی ایران، گرایشی که سیاست خارجی ایران را تصویر آینده‌ای سیاست داخلی آن می‌داند، و گرایش دیگر که به سیاست خارجی ایران عمدتاً از دیدگاه ژئوپلیتیک می‌نگرد.	- سیاست خارجی متعارض و چرخش میان عمل‌گرایی و آرمان‌گرایی دینی
	- تلقی از ایران به‌عنوان مادر همه نیروهای اسلامی بنیادگرا	- تصویرسازی تهدیدمحور از ایران
	- نقش پررنگ ایدئولوژی در تعیین راه‌بردهای سیاست خارجی مواجهه‌جویانه	- سهم ایدئولوژی در سیاست خارجی
B3	- نقش و تأثیر محدودیت‌های ساختاری نظام بین‌الملل جدید بر رفتار سیاست خارجی ایران	- چالش‌های ساختاری
	- تقابل هنجاری با ارزش‌های نظام بین‌الملل مسلط	- وجود تعارض در نظام ارزشی و هنجاری

کد مقاله / کتاب	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
	- سهم بالای ایدئولوژی بر نحوه کنش سیاست خارجی ایران به‌عنوان ویژگی‌های بنیادین کارگزار	- ایدئولوژیک‌بودن کنش سیاست خارجی
	- تأثیر سطح ساختار منطقه‌ای در رفتار سیاست خارجی ایران	- مؤلفه‌های سطح ساختار منطقه‌ای
	- تأثیر جهانی‌شدن در سمت‌گیری‌های سیاست خارجی ایران	- تأثیر جهانی‌شدن
	- تأثیر نیازها و موقعیت‌های داخلی و مسائل و مشکلات اقتصادی کشور در جهت‌گیری‌های سیاست خارجی	- محدودیت‌های موجود در نظام داخلی برای عمل
T1	- نقش ساختار سیاسی و ساختار اقتصادی ایران در عدم شناخت درست ملزومات ساختاری نظام بین‌الملل، تعیین استراتژی‌ها و تاکتیک‌های مناسب سیاست خارجی، و تأمین منافع ملی	- عدم شناخت مناسب از نظام بین‌الملل
T2	- دگرگونی در ساختار دوقطبی نظام بین‌الملل عامل تهاجمی‌شدن سیاست خارجی آمریکا علیه ایران بوده است.	- تغییر در وضعیت ساختار نظام بین‌الملل

جدول ۳. مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر

حوزه مضامین	مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده
گفتمانی	تفاوت‌های فکری، گفتمانی، و آرمانی	- تفاوت ارزش‌های انقلاب اسلامی و نظام بین‌الملل - تفاوت در اهداف غایی - تفاوت در نظام باورها و ارزش‌ها - تفاوت‌های آرمانی و تلاش ایران برای برهم‌زدن ساختار ظالمانه و ناعادلانه نظم بین‌المللی موجود - تفاوت گفتمانی اسلام سیاسی با مکاتب رقیب - تباین گفتمان قدرت سلطه‌محور با گفتمان سلطه‌ستیز - اختلاف در مبانی فکری - تعارض در اهداف - وجود تعارض در نظام ارزشی و هنجاری - تفاوت در نظام ارزشی ایران و نظام بین‌الملل
	ایدئولوژی جمهوری اسلامی	- ایدئولوژیک‌بودن کنش سیاست خارجی - سیاست خارجی متعارض و چرخش میان عمل‌گرایی و آرمان‌گرایی دینی - سهم ایدئولوژی در سیاست خارجی - تسلط گفتمان مبارزه با هژمونی آمریکا توسط ایران - رویکرد و اقدامات ضد‌هژمونیک نظام سلطه توسط ایران

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مضامین استخراج‌شده در پژوهش‌های مذکور در بین محققان ایرانی حوزه روابط بین‌الملل و علوم سیاسی در خصوص علل چالش‌ها بین ایران و نظام بین‌الملل را می‌توان در سه فرامقوله طبقه‌بندی کرد که عبارت است از گفتمان‌ها، اقدامات، و مدیریت چالش‌ها که مصادیق آن‌ها در شبکه مضمونی (تماتیک) ذیل نشان داده شده است.

و در یک نگاه دیگر می‌توان گفت که این فرامقوله‌های سه‌گانه در واقع سطوح مختلف و لایه‌های مختلف علی پدیده محسوب می‌شوند که در خصوص اولویت‌بندی این سه سطح از چالش نکات ذیل قابل ذکر است:

۱.۵ نقش گفتمان‌ها در چالش‌ها

اولین سطح و لایه علی چالش علل گفتمانی است که محققان به آن اشاره کرده‌اند، هرچند تلقی‌های مختلفی از نقش این عامل در پژوهش‌های مذکور وجود دارد. برخی محققان در این ارتباط از یک سو به تفاوت‌ها و تضادهای مبانی فکری اندیشه اسلام و غرب و یا تفاوت‌های اندیشه اسلام و لیبرال-دموکراسی و از سوی دیگر به داعیه جهان‌شمولی هر دو ایدئولوژی، که در قالب تز حاکمیت جهانی اسلام و هم‌چنین ادعای پایان تاریخ و غلبه نظام لیبرال-دموکراسی غربی بر جهان مطرح شده است، اشاره دارند که هرچند این مباحث از اهمیت برخوردار است، اما نقدهای زیر نیز بر آن وارد است. اولاً بسیاری از کشورها و جوامع اسلامی، با وجود اعتقاد به بنیان‌های اسلام، روابط کم‌تر چالش‌زا با نظام بین‌الملل دارند. علاوه بر این که قرائت‌های مختلفی از اسلام سیاسی و هم‌چنین لیبرال-دموکراسی به عنوان ایدئولوژی حاکم بر نظام بین‌الملل و نوع ارتباط آن‌ها با یک‌دیگر وجود دارد و در بین آن‌ها، خوانش متفکران انقلاب اسلامی ایران نسبت به خوانش‌های دیگر از اسلام سیاسی (هم‌چون قرائت سلفی‌ها) از قرابت بیش‌تری با لیبرال-دموکراسی برخوردار است و این در حالی است که چالش‌های بین‌المللی ایران نسبت به چالش دیگر کشورهای اسلامی با نظام بین‌الملل تداوم و عمق بیش‌تری دارد و این مسئله نشان می‌دهد که نمی‌توان به صورت کلان و تنها به دلیل تفاوت‌های بنیادین اندیشه اسلام و غرب و یا تفاوت‌های تمدنی چرایی تداوم این چالش‌ها را تحلیل کرد، بلکه باید گفت که وجود دو خوانش از اندیشه اسلام و غرب یعنی گفتمان خوداستثناپنداری آمریکایی و گفتمان اسلام سیاسی در دنیای معاصر و رقابت و مواجهه آن‌ها با یک‌دیگر این چالش را موجب شده است.

استثنایی‌گرایی (exceptionalism) به معنای قائل‌بودن به ظرفیت‌های ممتاز و برتر در یک فرد، ملت، یا یک قلمروی جغرافیایی در مقایسه با دیگران اشاره دارد و به برتری ایده‌آثر تمدنی، نظام سیاسی، و یا مدل مدیریتی و شهرسازی مربوط است (Madsen 1998). آمریکاگرایی استثناگرایانه آمریکا را به‌عنوان تمدن برتر و نظام سیاسی متمایز و بهتر معرفی می‌کند و مبتنی بر این نوع نگاه از تاریخ تمدن بشر و پیشرفت‌های اجتماعی، علمی، سیاسی، فرهنگی، و اقتصادی و تصویرسازی و روایت‌سازی می‌کند (MCevoy-Levy 2001). استثناگرایی آمریکا کاملاً قدرت‌گراست و هم‌زمان تلاش می‌کند از ابعاد قدسی و حقوق بشری بر گسترش سلطه استثناگرایانه خود بهره‌گیرد. دولت آمریکا این باور را دارد که ایالات متحده از دو بعد در جهان جایگاهی استثنایی دارد؛ اولاً آن‌که، آمریکا به‌عنوان یک ابرقدرت موقعیتش تقریباً از هر جهت (اقتصاد و رفاه اجتماعی تا اخلاق و ارزش‌های انسانی) به‌شدت از کشورهای دیگر بهتر است؛ ثانیاً آمریکاییان یک مأموریت خودخواسته برای نجات جهان دارند (عاملی ۲۰۰۲). ضمناً آمریکاییان استنباط‌کردن این کشور را تنها از نظر جایگاه (مثلاً به‌معنای بهتر یا قوی‌تر بودن) نمی‌بینند، بلکه آن را دارای حقوق استثنایی نیز معرفی می‌کنند؛ از جمله این حق که می‌تواند حوزه قدرت و نفوذ خود را به هر طریقی افزایش دهد و این تفکر سلطه آمریکا را در خارج از مرزهایش توجیه کند و می‌گوید ما استثنایی هستیم، پس هر کاری که انجام می‌دهیم، اخلاقی است (Madsen 1998). این تعریف خودش را کامل می‌کند و اظهار می‌کند که تمام سیاره زمین متعلق به آمریکاست.

بر این اساس، می‌توان گفت که جهان‌بینی و گفتمان حاکم بر سیاست خارجی آمریکا تحت‌تأثیر این اسطوره متضمن رگه‌هایی از انقلابی‌گری ظریف تاریخی است، به این معنا که واقع‌گرایی آمریکا ذاتاً با آرمان‌گرایی و تلاش برای هژمونیک‌کردن آرمان آمریکایی در جهان درهم آمیخته است و مبتنی بر آن به‌دنبال گسترش سیطره بر جهان و خاورمیانه است و این واقعیت جوهره تلاش‌ها در مقابل ایران را تشکیل می‌دهد که این امر بعد از جنگ‌های جهانی به‌شکل جدیدی در قالب نهادهای بین‌المللی و نظام بین‌المللی، که بر پایه محوریت منافع قدرت‌های بزرگ سلطه‌گر قرار گرفت، بازتولید شد و در نهایت با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در شکل نظام بین‌الملل تک‌قطبی با محوریت آمریکا تداوم یافت که تلاش می‌کرد قواعد بازی در عرصه جهانی را براساس قدرت هژمون دولت‌های غربی با رهبری آمریکا در جهان پی‌ریزی کند و با شکل‌گیری هر رقیب دیگری مقابله نماید. در این راستا، اقدامات گسترده‌ای را در جهان اسلام انجام دادند که این امر واکنش‌هایی را

موجب شد که یکی از آن‌ها شکل‌گیری و تقویت گفتمان اسلام سیاسی به‌عنوان یک گفتمان مقابله‌کننده با این سلطه‌طلبی‌ها بود که این گفتمان با احیا و بازتعریف مؤلفه‌های قرآنی هم‌چون مقابله با ظلم، نفی سبیل، استکبار و استضعاف، و ... بر تلاش و ضرورت مبارزه با هرگونه سلطه‌طلبی، استعمار، امپریالیسم، و ... تأکید دارد و از نظر تئوریک، بنیادی برای اقدام علیه مواضع سلطه‌طلبانه کشورهای غربی در جهان اسلام است. به‌بیان‌دیگر، این استعاره آمریکایی با استعاره‌های ارزشی انقلاب ایران هم‌چون نفی استکبار و نفی طاغوت و ظلم‌ستیزی و نفی استیلای کفار بر مسلمین و ... و هم‌چنین با شعارهای نه شرقی نه غربی و استقلال‌طلبی انقلاب در تقابل قرار گرفت و دو گفتمان سلطه‌طلبی و گفتمان مقاومت در مقابل سلطه روبه‌روی هم قرار گرفتند. این امر یکی از بنیان‌های تداوم چالش موجود است که نشان می‌دهد این چالش‌ها ظرفیت تداوم را دارا می‌باشند و تازمانی که این دو گفتمان با حفظ ماهیت خود در مقابل هم صف‌بندی کرده‌اند پایان کامل چالش‌ها روشن نخواهد بود، و لذا نیازمند ارائه راه‌بردهای درازمدت در مواجهه با آن خواهیم بود.

۲.۵ نقش وقایع تاریخی و اقدام‌ها

سطح دوم علل چالش‌های مستخرج از مضامین یافته‌های پژوهشی را می‌توان فرامقوله علل تاریخی و اقدامات انجام‌شده توسط طرفین دانست که زمینه را برای تداوم و بازتولید مستمر این چالش مهیا کرده است و محققان از اقدامات اولیه کشورهای غربی و به‌خصوص آمریکا علیه انقلاب ایران و مقابله با آن، حمایت از صدام در زمان جنگ، تداوم تحریم‌های ایران، و تلاش برای براندازی تا استراتژی فشارهای همه‌جانبه علیه ایران یاد کرده‌اند و تأکید دارند که ایران نیز برای حفظ امنیت و بقای خود به افزایش توان نظامی، امنیتی، تقویت اتحاد، و ائتلاف با مسلمانان و مستضعفان، تقویت نفوذ در منطقه، و دفاع از جبهه مقاومت و مقابله با اسرائیل پرداخته است که مجموعه این اقدامات متقابل، که ریشه در گفتمان برتری‌جویانه غربی از یک‌سو و از سوی دیگر گفتمان مقابله با این سلطه از سوی ایران دارد، در جهت صف‌بندی گفتمانی فضای چالشی را تقویت کرده است. با توجه به این‌که این اقدامات متأثر از چالش گفتمانی و وابسته به آن است می‌توان پیش‌بینی کرد که این‌گونه اقدامات در آینده نیز تداوم خواهد یافت، هرچند با مدیریت این چالش‌ها می‌توان دامنه و آسیب‌های آن را کاهش داد.

۳.۵ ضعف‌ها و قوت‌ها در مدیریت چالش

در کنار این گفتمان‌ها و اقدامات، محققان به مسائلی اشاره دارند که می‌توان آن‌ها را مؤلفه‌های مدیریت چالش نامید که در ارتباط با رفتار و طرز مدیریت کارگزاران است که در واقع سطح سوم علل تداوم این چالش‌ها محسوب می‌شود و در این ارتباط محققان از یک سو به ضعف و یا موانع دیپلماسی اشاره دارند که هم از سوی ایران و هم از سوی کشورهای قدرت مند نظام بین‌الملل به خصوص آمریکا مشهود است، به طوری که بدعهدی در مذاکره با آمریکایی‌ها در موضوع برجام این دیپلماسی را بیش تر تضعیف کرد. هم‌چنین، ذهنیت و تصور کارگزاران و طرفین از یکدیگر و نقش گروه‌های ذی‌نفع هم‌چون لابی‌های طرفدار اسرائیل در غرب و لابی‌های مخالف بهبود روابط با غرب در ایران و برخی ناهماهنگی‌ها بین سیاست داخلی و خارجی و اقدامات برخی جریانات به منظور ارائه تصویری غیرواقعی از منافع طرفین از بهبود روابط از جمله مواردی است که در مجموع این عوامل فضای چالش بین ایران بین‌الملل را تقویت کرد و با مواضع مختلف مواجه ساخت که در این عرصه، با شناخت دقیق‌تر از نظام بین‌الملل و تحول آن و هم‌چنین احیای دیپلماسی و تقویت اجماع داخلی و هم‌چنین ارائه راه‌کارهای لازم برای مقابله با موانع تأثیرگذاری در این چالش‌ها می‌توان بخشی از این چالش‌ها را مدیریت کرد و تهدیدات آن را کاهش داد و در کوتاه‌مدت و میان‌مدت از بحرانی شدن بیش‌تر این مواجهه جلوگیری کرد. به عبارت دیگر، امکان رسیدن به کاهش و یا مدیریت منازعه در لایه‌های روین در کوتاه‌مدت و میان‌مدت براساس الگوهای مدیریت چالش وجود دارد، اما کاهش و حل منازعه در لایه‌های زیرین به‌آسانی ممکن نیست و نیازمند اقداماتی بلندمدت برای تغییر در جهان بینی و اسطوره‌های آمریکایی و تغییر در نوع نگرش آمریکا به جهان و ایران خواهد بود.

بر این اساس، مبتنی بر این یافته‌ها، در مورد راه‌بردهایی برای مواجهه با آینده این چالش می‌توان گفت که هرچند امکان مدیریت این چالش در سطوح روین و با الگوهای مدیریت چالش در جهت کاهش تهدیدات و افزایش فرصت‌ها و با استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های کارگزاری وجود دارد، اما به دلیل ظرفیت چالش‌گفتمانی چالش قدرت‌های حاکم بر نظام بین‌الملل و به تبع آن چالش در برخی حوزه‌ها با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی با ایران با فرازونشیب تداوم خواهد یافت و لذا به‌عنوان راه‌بردهایی در مواجهه با این چالش باید از یک سو در کوتاه‌مدت و میان‌مدت از طریق کارگزاران به مدیریت چالش با هدف جلوگیری از تشدید تنش و مقابله با تهدیدها و خلق چالش‌های جدید و هم‌چنین

جمهوری اسلامی ایران و نظام بین‌الملل: ... (یحیی فوزی و محمد محمودی کیا) ۱۵۳

ارتقای قدرت و بازدارندگی پرداخت و در بلندمدت از تغییر گفتمان مسلط بر نظام جهانی و هرگونه تغییر در مناسبات موجود قدرت در جهان استقبال کرد.

کتاب‌نامه

افتخاری، اصغر، محمدرضا دهشیری، و محمدرضا مجیدی (۱۳۸۱)، «انقلاب اسلامی و نظام بین‌الملل»، *اندیشه انقلاب اسلامی*، ش ۴.

امین، سیدحسن (۱۳۷۸)، «نظام بین‌الملل و جمهوری اسلامی ایران»، *نامه پژوهش*، ش ۱۲ و ۱۳.
ترکاشوند، جلال و بهرام مرادی (۱۳۹۰)، «ساختار نظام بین‌الملل و چگونگی برخورد با قدرت هسته‌ای ایران و رژیم صهیونیستی»، *مدیریت نظامی*، س ۱۱، ش ۴۱.

حسینی متین، مهدی (۱۳۸۷)، *ساختار نظام بین‌الملل و سیاست خارجی آمریکا نسبت به جمهوری اسلامی ایران پس از جنگ سرد*، رساله دکتری دانشگاه تهران.

حسینی، سیده‌مهدی (۱۳۸۵)، «سیاست خارجی ایران و نظام بین‌الملل کنونی»، *اطلاعات سیاسی اقتصادی*، ش ۲۲۳ و ۲۲۴.

خرم‌شاد، محمدباقر (۱۳۹۷)، «انقلاب اسلامی ایران و بازتاب آن بر نظام بین‌الملل»، *اندیشه سیاسی در اسلام*، ش ۱۵.

دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال و علی‌رضا اسماعیلی مازگر (۱۳۹۵)، «انقلاب اسلامی و صورت‌بندی گفتمان‌های قدرت در نظام بین‌الملل»، *مطالعات انقلاب اسلامی*، س ۱۳، ش ۴۶.

رمضانی، روح‌الله (۱۳۹۴)، *چهارچوبی تحلیلی برای بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: نی.

ستوده، محمد (۱۳۸۶)، *تحولات نظام بین‌الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: کمال ایمان.

سریع‌القلم، محمود (۱۳۷۳)، «ایران و نظام بین‌الملل»، *فرهنگ توسعه*، ش ۱۳ و ۱۴.
سریع‌القلم، محمود (۱۳۷۹)، *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.

عابدی جعفری، حسن و دیگران (۱۳۹۰)، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، *نشریه اندیشه مدیریت راه‌بردی*، س ۵، ش ۲، پیاپی ۱۰.

عاملی، سعیدرضا (۱۳۸۵)، *استثناگرایی آمریکایی، اروپامرکزی، و دیگری‌سازی مسلمانان*، تهران: امیرکبیر.

فتاحی‌زاده، ابوذر، اشرف امینی، و سیدمجتبی تقوی‌نژاد (۱۳۸۹)، «انقلاب اسلامی ایران و نظام اقتصاد سیاسی بین‌الملل جدید»، *تحقیقات سیاسی و بین‌المللی*، س ۲، ش ۵.

قاسمی، فرهاد (۱۳۸۸)، «نظام نوین بین‌الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *مطالعات خاورمیانه*، ش ۵۴ و ۵۵.

کریمی، غلام‌رضا (۱۳۹۷)، «انقلاب اسلامی و تحولات نظام بین‌الملل: از نظریه تا عمل»، *اندیشه سیاسی در اسلام*، ش ۱۵.

محمدی، منوچهر (۱۳۹۰)، *آینده نظام بین‌الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: وزارت امور خارجه.

ملکوتیان، مصطفی (۱۳۸۹)، «انقلاب اسلامی، نظام بین‌الملل، و آینده غرب»، *مطالعات انقلاب اسلامی*، س ۷، ش ۲۰.

ملکی، عباس (۱۳۸۴)، «انقلاب اسلامی و نظام بین‌الملل؛ موشکافی در طیف هم‌سویی تا تعامل»، *مطالعات انقلاب اسلامی*، دوره ۱، ش ۱.

موسوی، احمد (۱۳۹۷)، *عوامل مؤثر بر نوع تعامل و تقابل ایران با ساختار نظام بین‌الملل (بررسی دوره قاجار، پهلوی، و جمهوری اسلامی)*، رساله دکتری تخصصی دانشگاه یاسوج.

یزدانی، عنایت‌الله، داریوش قاسمی، و صفی‌الله شاه‌قلعه (۱۳۹۰)، «انقلاب اسلامی ایران، نظام بین‌الملل و نظریه انتقادی»، *دانش سیاسی*، س ۷، ش ۱۴.

Hartnett, S. J. (2013), "The Folly of Fighting for Providence or the End of Empire End of Empire and Exeptionalism", *Cultural Studies*, vol. 13, no. 3.

Hooks, G., and B. Mc Quee (2010), "American Exceptionalism Tension and the Underderdeveloped Welfare state", *American Sociological Review*, vol. 75, no. 2.

Inayatullah, S. (2004), *The Causal Layered Analysis (CLA) Reader: Theory and Case Studies of an Integrative and Transformative Methodology*, Tamkang University Press.

Madsen, D. L. (1998), *American Exceptionalism*, Edinburgh: Edinburgh University Press.

McEvoy-Levy, S. (2001), *American Exceptionalism and US Foreign Policy: Public Diplomacy at the End of the Cold War*, New York: Palgrave.